

*др Зоран Ивошевић
судија Врховног суда Србије*

ЈЕДИНСТВЕНО СУПАРНИЧАРСТВО

Централна разматрања посвећена су положају јединственог супарничара у парничном поступку и дејствима пресуде на супарничаре. Јединствено супарничарство може бити вољно и нужно. Значај оделе ипиче се пре свега оцене стварне и процесне легијимације супарничара, а ипичом и услова за заснивање. Анализирани су све битне процесне ситуације у којима се поставља ипичање дејства радњи у случају јединственог супарничарства.

Кључне речи: *Јединствено супарничарство. – Вољно јединствено супарничарство. – Нужно јединствено супарничарство.*

Према положају супарничара у парници, супарничарство се дели на обично и јединствено. Положај супарничара је условљен њиховом материјално-правном повезаношћу: што је она већа, самосталност супарничара је мања, и обрнуто. Код обичног супарничарства ова повезаност је дељива, или је уопште нема, па сваки супарничар задржава положај самосталне странке и његове радње или пропуштања не користе нити штете другим супарничарима (члан 200. ЗПП). Код јединственог супарничарства материјално-правна повезаност супарничара је изразита, па их то у парници чини међусобно зависним. Овде ће, наравно бити речи само о јединственом супарничарству.

1. Појам

Према члану 201. ЗПП, ако се по закону или због природе правног односа спор може решити само на једнак начин према свим супарничарима, тада се они сматрају као једна парнична странка, тако да се, у случају ако поједини супарничари пропусте коју парничну радњу, дејство парничних радњи које су извршили други супарничари протеже и на оне који те радње нису предузели.

Парнични односи јединствених супарничара сједињени су у поступку одређеном унутрашњом материјално-правном везом коју намеће закон или природа правног односа (1). „Јединствено супарничарство није ту ради супарничара заједно нити ради овлашћивања појединих супарничара, већ ради правног односа у парници који захтева јединствену пресуду” (2). Зато и може настати из материјалног супарничарства (чл. 196. ст. 1. тачка 1. ЗПП). Не и из формалног (чл. 196. ст. 1. тачка 2. ЗПП). Али, оно може бити и активно и пасивно.

Јединствено супарничарство намеће закон у парницама ради: утврђивања и оспоравања очинства и материнства (3), поништаја брака по тужби јавног тужиоца или заинтересованог лица (4), поништаја уговора јавног тужиоца или заинтересованог лица (5), побијања уговора због повреде права прече куповине (6) и другим случајевима које експлиците или имплиците одређује. Њих нема превише.

Много је, међутим, чешће јединствено супарничарство кога намеће природа правног односа. Супарничарство је јединствено ако правни однос не допушта да се спор према појединим супарничарима реши различито (7). Отуда су јединствени супарничари: законски наследници кад побијају тестамент; наследници кад их суд упуту на парницу ради утврђивања или оспоравања туђег права; титулари заједничке имовине кад туже или су тужени ради те имовине; закупац и чланови његовог породичног домаћинства кад се тражи њихово исељење; сувласници кад се од њих тражи предаја недељиве ствари; наследници кад нови наследник тражи свој део заоставштине; наследници неподељене заоставштине у споровима са повериоцима и дужницима оставиоца; лица која оспоравају постојање неког апсолутног права или истинитост неке исправе о таквом праву; преостали ортаци кад неки желе иступити из ортакла; сувласници кад захтевају испражњење просторије; коаутори кад траже забрану коришћења ауторског дела; проналазачи кад траже заштиту патента или поништај, односно раскид уговора о лиценци итд.

Основни разлог једнаког суђења према свим јединственим супарничарима је што, због природе правног односа, захтеви које

(1) Б. Познић, *Грађанско-процесно право*, 1989, стр. 345; З. Ивошевић, *Супарничарство* (докторска дисертација) 1979, стр. 87-89; Ж. Анђелић, *Супарничарство* (необјављен магистарски рад), стр. 104-105.

(2) R. Pollak, *System des osterreichischen Zivilprozessrechts* I, 1930, стр. 197.

(3) Види чл. 368. и 371. Закона о браку и породичним односима.

(4) Види чл. 79. ст. 1. Закона о браку и породичним односима.

(5) Види чл. 109. Закона о облигационим односима.

(6) Види чл. 27. ст. 2. Закона о промету непокретности.

(7) З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 87.

истичу или од којих се бране морају бити идентични, како у погледу петитума, чињеничног и правног основа, тако и услова, рокова и других модалитета правног односа (8).

Процесне услове за јединствено суђење обезбеђује правна фикција да се сви јединствени супарничари сматрају као једна парнична странка. То их судбински повезује, па у поступку „свако може да ради за све, али ни један против свих” (9). Отуда, ако један од супарничара докаже основаност захтева, основани су захтеви свих, а ако увери суд у неоснованост захтева, захтеви су неосновани према свима. Да би то било могућно, радње делатних супарничара делују и на неделатне. То је и разлог што јединствене супарничаре неки проглашавају „колективним заступником странке” (10), о чему ће бити речи касније.

Јединствено супарничарство може бити вољно и нужно.

2. Вољно јединствено супарничарство

Вољно јединствено супарничарство постоји кад од воље тужиоца зависи хоће ли сви или само неки субјекти правног односа учествовати у поступку као једна парнична странка. Другим речима, супарничарство је вољно кад није нужно да у процесну заједницу уђу сви субјекти правног односа који би, иначе, могли бити јединствени супарничари, при чему се они који су у њој сматрају као једна парнична странка, па се спор може решити само на једнак начин (11). Процесна заједница супарничара може, а не мора, бити потпуна, али се мора донети јединствена одлука.

Случајеви вољног јединственог супарничарства сврставају се у две групе: првој привлачи проширење правноснажности, а другој — идентичан захтев (12).

1) *Проширење правноснажности* — Проширење правноснажности привлачи случајеве у којима би правноснажна пресуда према једном субјекту правног односа деловала према свима и кад остали не би били обухваћени супарничарском процесном заједницом. Ти случајеви настају из правног односа који допушта да се, појединачним тужбама, заснивају сукцесивне парнице, али не и да се оне завршавају противречним одлукама. Проширење правно-

(8) Н. Sperl, *Lehrbuch der Bürgerlichenrechtspflege* 1930, стр. 191; L. Rosenberg, *Lehrbuch des Deutschen Zivilprozessrechts*, 1954, стр. 441; З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 87.

(9) Н. Sperl, *op. cit.*, стр. 191.

(10) G. Petschek, *Der österreichische Zivilprozess*, 1963, стр. 303.

(11) З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 89. и 90.

(12) Б. Познић, *op. cit.*, стр. 346; З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 90.

снажности код сукцесивних парница, доводи до вољног јединственог супарничарства код истовремених парница (13).

Правноснажност пресуде делује само према странкама које су учествовале у поступку њеног доношења (14). Ово правило има, међутим, своје изузетке. Они и образују случајеве када се правноснажност пресуде простире на лица која нису била странке. Тако: пресуда о исељењу ранијег закупца или бесправно усељеног лица делује и на чланове његовог домаћинства; пресуда о престанку закупа у спору против закупца, делује и на подзакупца; пресуда о извршењу уговора закљученог у корист трећег лица, делује према кориснику који није био странка у уговору; пресуда донета после забележбе спора делује и према лицу које је стекло право на непокретности после подношења молбе за упис забележбе; пресуда донета у парници извршиоца тестаментa или управитеља наследства делује на наследнике, иако они нису учествовали у поступку њеног доношења; пресуда донесена према повериоцу или дужнику, делује и на лице које је преузело потраживање, односно обавезу итд.

Ако би у овим и другим сличним случајевима, у поступак била укључена и лица до којих допире проширење правноснажности, они би имали положај вољних јединствених супарничара заједно са лицима чију би правну судбину делили да су остали ван поступка.

Проширењем правноснажности објашњено је вољно јединствено супарничарство у овим случајевима:

„Ако отац откаже коришћење стана свом пунолетном сину због тога што су се према њему стекли оправдани разлози за то, онда исту судбину са њим деле и чланови његове уже породице”. (Пресуда Врховног суда Србије Гзз. 92/69 од 19. 09. 1969).

„У парници о захтеву да је без правне важности уговор о купопродаји и да се брише укњижба права власништва, може се тужба проширити и на потоњег купца, да би се спор на једнак начин решио према њему и претходном купцу”. (Решење Врховног суда Србије Гж. 2619/76 од 12. 06. 1977).

„Тужена је требало да стан, после напуштања, врати тужиоцу. Уместо тога, она га је уступила трећем лицу. Отуда пресуда донесена о њеном исељењу делује својом материјалном правноснажношћу и на лице коме је тужена неовлашћено уступила стан”. (Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 118/94 од 9. 02. 1994).

2) *Идентичности предмета спора* — Пошто је идентичност захтева опште обележје јединственог супарничарства, постоји ми-

(13) L. Rosenbert, *op. cit.*, стр. 442; З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 90.

(14) *Res iudicata ius facit inter partes.*

шљење да се вољно јединствено супарничарство исцрпљује случајевима проширења правноснажности (15). Оно нема присталица, јер га оповргава пракса. Ипак, не може се занемарити, јер изискује да се идентичност предмета спора ближе одреди као стожер друге групе случајева вољног јединственог супарничарства. Зато и треба нагласити да ту групу чини специфичним што се неопходност јединственог решавања спора заснива искључиво на идентичним захтевима које супарничари истичу или од којих се бране (16).

Идентичност захтева је једини разлог што су вољни јединствени супарничари: сувласници који на основу истог чињеничног и правног основа траже предају ствари; закупци који од истог власника, односно носноца права располагања траже да им се призна право откупа на становима у истој згради; супоседници који траже заштиту државине поводом истог чина сметања; учесници огласа који побијају исту одлуку о избору кандидата; лица оштећена без своје кривице истом деликтном радњом; наследник и јавни тужилац који у истом поступку траже поништај брака итд.

Неки случајеви вољног и јединственог супарничарства из ове групе, могу се, у одређеној ситуацији, објаснити и проширењем правноснажности, на пример: кад више лица тражи да се утврди истинитост или неистинитост неке исправе; кад коаутори траже забрану коришћења ауторског дела; кад више наследника тражи да се утврди недостојност за наслеђивање истог лица; кад сувласници траже брисање укњижбе и успоставу ранијег земљишно-књижног стања итд. То је, међутим, могућно само ако се спор оконча пресудом којом се тужбени захтев усваја. Таква пресуда заиста делује на остала лица која су могла тужити а нису. Али, на њих не делује пресуда којом се захтев одбија, тако да могу поднети нову тужбу са истим захтевом, без ризика да ће бити одбачена због постојања правноснажне пресуде. Према томе, проширење правноснажности није довољно да се ови случајеви сврстају у прву групу вољног јединственог супарничарства. Утолико пре што је у моменту подношења тужбе, када настају дејства супарничарства, неизвесно да ли ће тужбени захтев бити усвојен или одбијен (17).

Јединствено вољно супарничарство засновано искључиво на идентичном предмету спора, препознаје се у овим случајевима:

„Ако се у спору за поништај брака тужиоцу придружи још неко лице које има непосредни правни интерес да брак буде поништен, то лице има положај јединственог супарничара”. (Пресуда Врховног суда Србије Гж. 308/67 од 27. Об. 1967).

(15) Schwab, *Lehrbuch des Zivilprozessrechts*, 1953, стр. 274.

(16) З. Ивошевић, *op.cit.* стр. 93.

(17) З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 93.

„Према међусобном споразуму, четири даваоца лиценце остварују од корисника лиценце накнаду, док је пети, одсутни, давалац не остварује (на нули је). Из овог следи да одсутни давалац лиценце не дели са осталим даваоцима лиценце исти правни интерес у односу на предмет спора, па може, али и не мора, бити у процесној заједници тужилаца. Зато за њега важе правила вољног јединственог супарничарства”. (Решење Врховног суда Србије Гж. 853/91 од 10. 07. 1992).

„Ако се у парницу по захтеву за брисање уписа у судски регистар друштва са ограниченом одговорношћу укључи и холдинг компанија, у чијем саставу друштво послује, компанија мора имати статус јединственог супарничара”. (Решење Врховног суда Србије Прев. 25/94 од 16. 03. 1994).

3) *Посебна правила* — Посебна правила за вољно јединствено супарничарство произлазе из његове особине да сви носиоци правног односа могу, али и не морају, бити обухваћени процесном заједницом супарничара.

Ако та заједница, дакле, може бити непотпуна, могућно је да неко од супарничара повуче тужбу, односно да према неком од супарничара тужба буде повучена (18). На то указује и решење Врховног суда Србије Гж. 853/91 од 10. 07. 1992: „Нужни јединствени супарничари не могу а вољни јединствени супарничари могу појединачном изјавом повући тужбу”. Наравно, ако „правни ефекат ове радње не прелази на друге” (19). Уколико прелази, тужба се не може повући. На пример, не би је могао повући супарничар који је једини поднео тужбу пре истека преклузивног рока, или који је једини истакао приговор застарелости потраживања а остали то више не могу учинити (20).

Ако је повлачење тужбе могућно, појединачно одрицање од тужбеног захтева није. Таква парнична радња доводи до пресуде на основу одрицања (члан 331а. ЗПП), а пошто се она не би односила на остале супарничаре, њено предузимање није могућно, пошто се, у супротном, спор не би могао решити на исти начин према свим супарничарима.

3. Нужно јединствено супарничарство

Јединствено супарничарство је нужно кад се судска заштита може остварити само ако процесна заједница супарничара обухва-

(18) Б. Познић, *op. cit.*, стр. 347.

(19) С. Трива, *Грађанско процесно право I*, 1972, стр. 356.

(20) З. Ивошевић; *op. cit.*, стр. 95.

ти све субјекте правног односа из којег је настао спор (21). Отуда се овде јединствен начин решавања спора увек односи на сва лица која би имала статус нужних јединствених супарничара. Изостајање неког од њих водило би „неразрешивим заплетима” (22) и судска заштита не би могла бити пружена.

1) *Недељивост њравноѝ односа* — Овакав карактер нужног јединственог супарничарства произлази из недељивости правног односа који је предмет спора. И код нужног и код вољног јединственог супарничарства, правни однос је — јединствен. Али, код нужног је јединствен и недељив а код вољног јединствен и дељив.

Недељиви правни односи настају поводом недељивих стварних и других права.

Спорови о недељивим стварним правима тичу се стварних службености, залоге, заједничке имовине, неподељене заоставштине, заједничких делова зграде и др. Нужно јединствено супарничарство у тим споровима постоји, на пример: између сувласника непокретности на којој се тражи установљавање или престанак службености; између сувласника заложене ствари кад заложни поверилац захтева реализацију залоге ради намирења тражбине или кад се према њима истиче захтев да је заложно право престало; између брачних другова или чланова породичног домаћинства кад држалац ствари из њихове заједничке имовине захтева утврђење права својине по основу одржаја; између сувласника послужног добра кад траже укидање службености пролаза; између корисника заједничке просторије у згради, кад траже њено испражњење; између наследника неподељене заоставштине кад захтевају брисање укњижбе, између сопственика породичне зграде кад сосед тражи постављање антене итд. Оно се може уочити у овим судским одлукама:

„Једна од странака у парници за установљење стварне службености пролаза на градском грађевинском земљишту мора бити и општина, што значи да тужбом морају бити обухваћени корисник градског грађевинског земљишта и општина, јер установљено право стварне службености делује према свима па и према општини”. (Решење Врховног суда Србије Гзз. 80/80).

„Санаследници у погледу заоставштине која је на њих прешла *ipso iure* — стоје у јединственој недељивој правној заједници, па се нужно појављују као јединствени супарничари, због чега у парници треба сви да учествују”. (Решење Врховног суда Србије Гж. 1610/60 од 22. 12. 1960).

„Нижестепени судови су занемарили да парница ради утврђења права својине на стварима стеченим радом у заједничком

(21) З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 96.

(22) G. Neumann, *Коментар грађанскоѝ судскоѝ поступка* (превод С. Грегорић), Београд, 1933, стр. 255.

домаћинству захтева да њоме буду обухваћени сви који су у том стицању учествовали. Својинска права на неподељеној ствари из заједничке имовине изискују да се тужби за утврђење сувласничких удела једног заједничара супротставе сви који имају својинска права на тој ствари, јер то налаже члан 201. ЗПП о нужном јединственом супарничарству”. (Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 2581/95 од 12. 06. 1995).

Спорови о другим недељивим правима имају порекло у породичном, наследном, ауторским, стамбеним, радним, имовинским и другим правним односима који странке у спору повезују истим правним интересом у односу на противнике у поступку. Нужни јединствени супарничари су, на пример, у породичним споровима: брачни другови — по тужби једног тужиоца за поништај брака, родитељи — по тужби детета за утврђење очинства или материнства, мајка и дете — по тужби мајке детета за оспоравање очинства; у наследним споровима: оглашени наследници — кад нови наследник тражи свој наследни део или преостали наследници — кад један или неки од њих траже поништење наследничке изјаве; у ауторским споровима: коаутори — по тужби трећег лица да се утврди да је и оно аутор, коаутори кад траже забрану издавања или дистрибуције свог дела или коизумитеља — по тужби претендента за поништавање патента; у стамбеним споровима: оба носиоца станарског права, односно закупца — по тужби трећег лица за поништај уговора о замени станова; у радним споровима: оба послодавца — по тужби радника за поништај споразума о преузимању; у имовинским споровима: продавац и купац — кад носилац права прече куповине тражи поништај уговора о купопродаји, преостали ортаци — кад један или неки од њих траже разортачење, преостали сувласници — кад један или неки од њих траже развргнуће сувласничке заједнице, сукцесори — кад поверилац њиховог правног претходника тражи извршење обавезе итд.

О нужном јединственом супарничарству у споровима поводом других недељивих права говоре следеће судске одлуке:

„Кад очипство оспорава муж мајке детета који се по закону сматра оцем детета, тужба се управља против детета, али је тужилац дужан да тужбом обухвати и мајку детета, јер су у питању односи родитеља и детета, а за промену таквих односа непосредно су заинтересовани: дете, лице које се по закону сматра оцем детета и мајка детета. Спор о очинству тиче се сваког од њих те се свима њима мора омогућити да у парници учествују као странка. Према томе, када једно од њих тужи друго двоје морају бити тужени”. (Пресуда Врховног суда Србије Гж. 2846/65)

„У овој парници суд је утврдио ништавост уговора само према даваоцу издржавања, ваљда зато што је прималац издржавања умро. Али, како уговори „надживљују” странке, уместо умрлог

примаоца издржавања морали су да се појаве његови наследници. Они се, с обзиром на предмет спора, налазе у недељивом правном односу са даваоцем издржавања, услед чега се уговор о доживотном издржавању не може поништити према једној а остати на снази према другој. Обе стране су, дакле, морале бити обухваћене процесном заједницом пасивних нужних супарничара. (Решење Врховног суда Србије Рев. 5491/94 од 16. 11. 1994).

„Сви земљишно-књижни власници непокретности морали су учествовати у поступку доношења пресуде, јер се налазе у недељивом правном односу према претензији тужиоца да на њој, по основу одржаја, стекну право својине. С обзиром на то, сви су се морали наћи у процесној заједници нужних јединствених супарничара. Пошто су два сувласника била изван те заједнице... мора им се омогућити да се укључе у поступак како би био окончан на јединствен начин према свим сувласницима, што је последица недељивости правног односа у коме се налазе”. (Решење Врховног суда Србије Рев. 4638/94 од 5. 10. 1994).

Без обзира колико случајеви нужног јединственог супарничарства били различити, заједничко им је што субјекте са истом страначком улогом везује у супарничарску заједницу и недељив (дакле, исти) правни интерес. На то упозорава и Решење Врховног суда Србије Гж. 853/91 од 10. 07. 1992. године: „За нужно јединствено супарничарство потребно је да, поред недељивог права и правног односа о којима се одлучује, постоји и недељив правни интерес у односу на предмет спора и противника у парници”. Недељивост интереса произлази из недељивости правног односа. Најчешће сви субјекти тог односа деле исти интерес и тада их окупља иста супарничарска заједница на тужилачкој или туженој страни. Али, њихови интереси у међусобном спору могу бити и различити, на пример, при деоби заједничке имовине, развргнућу сувласничке заједнице или раскиду ортаклука. Тада су подносиоци тужбе, на једној а сви остали на другој страни у парници. Субјекти истог правног односа са различитим правним интересима не могу бити у истој супарничарској заједници, али морају бити обухваћени истим поступком, да би се према свима донела иста одлука (без обзира што са њом неће сви бити једнако задовољни) и обезбедило једнако решавање спора према свим супарничарима са истим интересима (23).

Према једном схватању, „треба узети да нема нужног супарничарства на активној страни”, упркос множини субјеката недељивог правног односа, јер њихова интеграција не би била могућна, на пример, „кад би се тражило да тужбу поднесу сви — знани или

(23) З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 100 и 101.

незнани — стечајни веровници”, док би „због пасивности једног од њих оним другима било ускраћено право на тражење правне заштите” (24). Први аргумент није делотворан јер стечајни повериоци нису субјекти недељивог правног односа, па нису јединствени него обични супарничари. Други аргумент заслужује пажњу, пошто опструкција једног од носилаца недељивог правног односа доиста може онемогућити судску заштиту осталима. Али, и тужба једног носиоца недељивог правног односа може значити опструкцију према осталима, уколико они сматрају да је вођење судског поступка супротно њиховом правном интересу. Потпуност активне супарничарске заједнице није само пуко процесно правило нужног јединственог супарничарства, већ је и знак да сви субјекти недељивог правног односа имају исти правни интерес према потреби подношења тужбе. Стога, као што пасивност једног може другима онемогућити остваривање судске заштите, тако и активност једног може нарушити интерес осталих да тужбу не поднесу. У оба случаја судска заштита се не може остварити без потпуне интеграције субјеката недељивог правног односа и њихових правних интереса. То, уосталом, произлази из суштине материјално-правног односа из којег извире нужно јединствено супарничарство. Ако је неки правни однос недељив, онда то важи за све носиоце права из тог односа, без обзира да ли су на активној или пасивној страни.

Ипак, поменуто схватање упозорава на могућност неприципијелне опструкције којом се злоупотребљава процесни положај нужног јединственог супарничара. То, међутим, не може бити разлог да се укине активно потпуно супарничарство, јер би онда „са прљавом водом из корита избацили и дете”. Зато ово упозорење ваља искористити да се пронађе решење за неприципијелну опструкцију.

Код пасивног супарничарства решење је у проширењу тужбе на новог туженог, у смислу члана 196. став 2. ЗПП, а у одсуству његовог пристанка — у подношењу посебне тужбе и спајању парница по ранијој и новој тужби, у смислу члана 313. ЗПП.

Код активног супарничарства, решење је нешто сложеније, али постоји. Најпре треба, у смислу члана 211. ЗПП, обавестити недостајућег супарничара о парници и позвати га да приступи тужби по члану 196. став 2. ЗПП. Ако он то не учини, треба га сматрати потенцијалним умешачем који не жели да буде странка. Другим речима, својеврсним учесником поступка из члана 209. ЗПП, који „има положај јединственог супарничара”, иако то формално није. Његова овлашћења су равна овлашћењима јединственог супарничара који је то формално постао, будући да он, по

(24) С. Трива, *op. cit.*, стр. 346 и 347.

члапу 209. став 2. ЗПП, може поднети и „вапредни правни лек у парници у којој до наступања правноснажности одлуке о тужбеном захтеву није учествовао као умешач”. С обзиром на овакав положај, на њега се има сходно применити члан 201. ЗПП, по коме се дејство парничних радњи делатних супарничара простире и на неделатне. Како је ово правило устaновљено да би се спор решио на једнак начин према свим посноцима недељивог правног односа, има се узети да се правноснажност донесене одлуке простире и на њега. Као и код вољног јединственог супарничарства. Оваква последица изискује да се према субјекту недељивог правног односа у опструкцији, суд односи као према странци у погледу достављања и позивања.

2. *Посебна правила* — Посебна правила за нужно јединствено супарничарство условљена су његовом одликом да у процесну заједницу нужних јединствених супарничара морају ући сви субјекти правног односа према којима се спор може решити на једнак начин.

Судска заштита се може остварити ако сви субјекти недељивог правног односа, односно сви субјекти који у оквиру тог односа имају исти правни интерес према противној страни, буду у одговарајућој супарничарској заједници. Пошто нико од њих не може остати ван те заједнице, заштита се не може остварити појединачном, већ само заједничком тужбом. Она, међутим, не захтева јединственост тужбене радње, (25) што значи да се супарничарска заједница може употпунити све до закључења главне расправе ако је неко изостао. То се постиже приступањем нових тужилаца уз постојеће, проширењем тужбе на новог тужиоца, спајањем парница или на који други начин, о чему ће бити речи касније.

Постоје несаглашања о начину санкционисања непотпуне супарничарске заједнице. Према једном мишљењу, тужбу која не обухвата све субјекте правног односа треба одбацити, по некимa — због недостатка процесне легитимације (26), а по некимa — због неуредности тужбе (27). Према другом мишљењу, тужбени захтев из такве тужбе треба одбити због недостатка активне или пасивне стварне легитимације (28). — Друго мишљење више одговара нужном јединственом супарничарству, судбински зависном од спор-

(25) L. Rosenberg, *op. cit.*, стр. 441.

(26) С. Трива, *op. cit.*, стр. 360 и 361; L. Rosenberg, *op. cit.*, стр. 441 и 442; A. Blomeyer, *Zivilprozessrecht*, 1963, стр. 614.

(27) М. Јанковић и др., *Коментар Закона о парничном поступку*, 1977, стр. 270 и други који следе начелно мишљење Проширене опште седнице Савезног врховног суда бр. 61/60 од 6. 04. 1960. године.

(28) Б. Познић, *op. cit.*, стр. 346; З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 104; G. Petschek, *op. cit.*, стр. 302; G. Neuman, *op. cit.*, стр. 260; S. Costa, *Manuale di diritto processuale*, стр. 158 и 159.

ног материјално-правног односа. Сједињујући више парничних односа у једном поступку, супарничарство сједињује и захтеве које супарничари истичу или од којих се бране. Како иза сваког од тих захтева стоји субјективно право одређеног лица, ти захтеви задржавају своју индивидуалност, без обзира што су идентични. Пошто сваки субјект има самостално право на тужбу и код недељивих правних односа, појединачна тужба јесте допуштена, али се субјективно право не може остварити без потпуне процесне заједнице свих који би морали бити нужни супарничари. С обзиром на то, непотпуност супарничарске заједнице утиче само на стварну легитимацију тужилачке или тужене стране у поступку. Како је стварна легитимација материјално-правно а не процесно-правно питање, недостатак активне или пасивне легитимације се може санкционисати одбијањем тужбеног захтева а не одбацавањем тужбе. Одбацавање тужбе се не може правдати ни њеном неуредношћу. Уредност се тиче њеног формално-правног изгледа а не круга лица која туже или су тужена. Суд може налагати да се отклоне формални недостаци тужбе, али не и материјални. Будући да непотпуност супарничарске заједнице утиче на материјално-правну основаност тужбеног захтева, суд не може, применом члана 109. ЗПП, наложити употпуњавање те заједнице, нити може одбацити тужбу, ако то не буде учињено (29).

Пресуда која не обухвата све нужне супарничаре не делује ни према онима које обухвати. На то указује решење Врховног суда Србије Рев. 3940/95 од 13. 09. 1995. године: „Правноснажном пресудом на основу признања суд је, због апсолутне ништавости у ранијем спору поништио уговоре о откупу стана према једном субјекту у истој страначкој улози. У овом спору тужилац тражи да се уговори пониште и према другом правном субјекту. Апсолутна ништавост је недељива, јер је незамисливо да исти уговор према једном субјекту важи а према другом не. Зато је овде реч о правном односу који изискује упостављање нужног супарничарства из члана 201. ЗПП, да би се спор због природе правног односа морао решити на јединствен начин према свим супарничарима. Наведена одредба има у виду два облика јединственог супарничарства: нужно и вољно. Код нужног јединственог супарничарства, правни однос је јединствен и недељив, док је код вољног јединственог супарничарства, јединствен и дељив. С обзиром на то, није било могућно поништити уговор само према једном субјекту недељивог правног односа. Пошто је то у ранијем спору ипак учињено, донесена пресуда на основу признања је без дејства, не само према осталим субјектима правног односа него и према туженој која је тужбени захтев признала”.

(29) З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 103 до 106.

4. Јединствено дејство парничних радњи

Јединствено супарничарство се препознаје пре свега по дејствима парничних радњи супарничара. Она су заједничка и за вољно и нужно јединствено супарничарство, а настају из правне фикције да се сви јединствени супарничари сматрају као једна парнична радња, па ако се деси да поједици супарничари пропусте коју парничну радњу, дејство парничних радњи које су извршили други супарничари протеже се и на оне који те радње нису предузели (члан 201. ЗПП). Без оваквог дејства парничних радњи не може се остварити циљ јединственог супарничарства: једнак начин решавања спора према свим супарничарима. Зато је оно основна одлика јединственог супарничарства. Овај циљ је, уједно, и граница до које предузета парнична радња може деловати на друге супарничаре. Даље од тога не може. Зато је теза о јединственим супарничарима као „колективним заступницима једне странке” (30), више сликовита него тачна. Тачније је правило да код јединственог супарничарства „свако може да ради све, али ни један против свих” (31). Најтачнији је, међутим, следећи исказ: „Штетне процесне радње не делују ни према коме, па ни према оном ко их је предузео, осим ако су их предузели сви. Корисне процесне радње једнога делују и у корист оних који их нису предузели” (32).

Размотримо колизију парничних радњи, протезање парничних радњи и диспозитивне парничне радње.

1) *Колизија парничних радњи* — Јединственом супарничарству највише одговара да сви супарничари предузимају истоветне парничне радње. Али, то се не догађа увек. Пошто свако од њих задржава процесну индивидуалност, јединствени супарничари могу предузимати различите парничне радње, па да, рецимо, један призна тужбени захтев, други изостане са припремног рочишта, трећи оспори тужбени захтев. Како ове радње воде разним исходима, ваља и тада наћи пут јединственог поступања.

Преовладава схватање да при предузимању координирајућих парничних радњи, супарничари треба да следе најповољнију (33). У наведеном примеру то би била радња оспоравања тужбеног захтева, јер једино она може довести супарничаре до успеха у спору. „Дакле, кад један супарничар тужбени захтев признаје а други предлаже да се одбије, кад један признаје нешто што други оспорава, кад један не спори чињенице а други предлаже доказе,

(30) G. Petschek, *op. cit.*, стр. 110.

(31) H. Sprel, *op. cit.*, стр. 191.

(32) S. Triva, *op. cit.*, стр. 359.

(33) Б. Познић, *op. cit.*, 347; S. Triva, *op. cit.*, стр. 359; З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 113; H. Sprel, *op. cit.*, стр. 192; G. Neumann, *op. cit.*, стр. 270; Schrutka, Ulman, Demetinus (по Pollak-у, *op. cit.*, стр. 201, ф.н. 76).

за све супарничаре важи радња која омогућује развој парнице, расправљање, извођење доказа” (34).

Многи, међутим, сматрају да колидирајуће парничне радње суд, у сваком конкретном случају, треба да оцењује по слободном уверењу, у склопу укупних резултата доказивања и њиховог утицаја на одлуку (35).

Постоји и становиште по коме код колидирајућих парничних радњи треба узети да парничне радње уопште нема (36). Схватате да повољнија парнична радња одређује положај свих супарничара, највише одговара суштини јединственог супарничарства, јер штити читаву супарничарску заједницу од појединачних штетних радњи, укључујући и оне који такву радњу предузму, а ипак омогућује да се, у случају колидирајућег понашања, обезбеди једнак положај свих супарничара. Под најповољнијом парничном радњом треба сматрати ону која обезбеђује једнако решавање спора према свим јединственим супарничарима а ником не угрожава право на судску заштиту (37).

Слободна оцена није поуздан пут решавања колидирајућих ситуација, јер удаљава од објективних критеријума и прејудицира исход спора.

Фикција о непостојању парничне радње је неприхватљива. Јер, ако у колизији изјављене жалбе и изјаве о одрицању жалбе треба узети да парничне радње нема, консеквенца је да нема жалбе. На тај начин, штетна радња надвладава корисну, чиме се, заправо, оптира за неповољнију радњу (38). Зато и овај став нема присталица.

2) *Прошезање парничних радњи* — Ако поједини супарничари пропусте коју парничну радњу, на њих ће се протегнути дејство парничних радњи које су извршили други супарничари (члан 201. ЗПП). На тај начин „неделатни супарничари размењују последице своје неактивности за последице активности делатних” (39). Чак и против своје воље. Отуда ће жалба једног супарничара одложити правноснажност пресуде и према оном који је није поднео. Делатни супарничар може, дакле, да смета неделатном, али не и да му штети. Протезање парничне радње на неделатне супарничаре неки зову и „рефлексним дејством јединственог супарничарства” (40).

(34) Н. Sperl, *op. cit.*, стр. 192.

(35) Ф. Горшић, *Коментар грађанског парничног поступка I*, 1993, стр. 424; А. Nikisch, *Zivilprozessrecht*, 1952, стр. 441; L. Rosenberg, *op. cit.*, стр. 448.

(36) R. Pollak, *op. cit.*, стр. 200.

(37) З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 113.

(38) *Ibid.*

(39) R. Pollak, *op. cit.*, стр. 202.

(40) G. Petschek, *op. cit.*, стр. 33.

Ово дејство се испољава зависно од конкретне ситуације. Одговор на тужбу једног супарничара делује као да су га поднели сви, тако да ће према свима спречити доношење пресуде због изостанка, али ће бити и знак да су се сви упустили у расправљање. Приговори истакнути од једног супарничара деловаће и на остале. Присуство једног супарничара искључује доношење пресуде због изостанка према свима, а предлог једног да се ова пресуда донесе биће довољан да то буде учињено према свима. Ако правни лек изјави један супарничар, узима се као да су га поднели сви. Ово указује да се радњама делатних супарничара развијају и парнице неделатних. Пропуштањем једне радње супарничар не губи право на предузимање наредних. Према неделатним супарничарима суд има исте обавезе у погледу позивања и достављања, као и према делатним.

3) *Диспозитивне парничне радње* — Признање тужбеног захтева, повлачење тужбе, преиначење тужбе, проширење тужбе, одустанак или одрицање од правног лека, пристајак на све ове радње, закључење поравнања и друге радње располагања, могу се предузимати само уз сагласност свих јединствених супарничара, осим повлачења тужбе од стране вољног јединственог супарничара који то, под одређеним условима, може учинити и појединачном радњом. Та сагласност, према једном схватању, мора бити изричита (41), а према другом, може бити и прећутна (42). Нашем процесном праву, у коме влада принцип негативне литисконтестације („ко ћути, не признаје”), одговара схватање о изричитој сагласности, која се најчешће исказује заједничким предузимањем диспозитивне парничне радње. Отуда, ако неки супарничари признају а неки оспоре тужбени захтев, изјава о признању не делује ни према онима који су је дали, па се поступак наставља према свима. Како се ћутање о захтеву такође сматра његовим оспоравањем, исто ће бити и кад неки супарничари оспоре захтев а неки пропусте роциште на коме је требало да се о захтеву изјасне.

5. Јединственост одлуке

Правила о јединственом дејству парничних радњи супарничара, успостављена су да обезбеде једнак начин решавања спора према свим јединственим супарничарима (члан 201. ЗПП). Зато

(41) Б. Познић, М. Вражалпћ и Ф. Бачлић, *Закон о парничном процесу са коментаром*, 1957, стр. 168; S. Triva, *op. cit.*, стр. 360; Ф. Горшић, *op. cit.*, стр. 425; G. Neuman, *op. cit.*, стр. 270; A. Gotl, *Ungarische Zivilprozess — Ordning*, 1911, стр. 73.

(42) Д. Аранђеловић, *Грађанско процесно право*, књига прва, 1932, стр. 128; H. Sprel, *op. cit.*, стр. 192; R. Pollak, *op. cit.*, стр. 201; A. Nikisch, *op. cit.*, стр. 441

јединственост одлуке представља суштину јединственог супарничарства. Њој су подређена и сва остала правила јединственог супарничарства.

1) *Немериторно одлучивање* — Немериторно одлучивање тиче се одбацавања тужбе због недопуштености, неблаговремености или неуредности.

Тужба је недопуштена кад постоје сметње за развој поступка као што су: литиспенденција, постојање правноснажне одлуке у истој ствари, постојање поравнања, непостојање правног интереса код тужбе за утврђење, апсолутна ненадлежност суда, неподношење приговора пре тужбе у радном спору. У оваквим случајевима тужба се одбацује само ако су сметње наступиле према свим супарничарима. Супарничар на кога се сметње не односе, спасава процесни положај осталих јединствених супарничара.

Тужба је неблаговремена ако је поднета после истека преклузивног рока. Одбацује се само ако је рок истекао према свима. Супарничар према коме рок тече чува рокове осталих и кад су их они пропустили. Тако је и код осталих рокова, о чему ће бити речи.

Тужба је неуредна ако не садржи све што је потребно да се по њој поступа. Недостаји се могу односити на страначку, односно парничну способност и засупање (члан 83. ЗПП) или на садржину тужбеног поднеска (члан 109. ЗПП). Решење о одбацавању тужбе (односно да се тужба сматра повученом) према једном супарничару неће утицати на вољне јединствене супарничаре, јер они могу остварити судску заштиту и без потпуне супарничарске заједнице. Али, утицаће на нужне јединствене супарничаре, који без потпуне супарничарске заједнице немају стварну легитимацију, па ће уследити и одбијање тужбеног захтева, „јер се предмет парнице само преко свих или против свих може решити“ (43).

2) *Мериторно одлучивање* — Мериторно одлучивање тиче се пресуде којом се решава спорни однос. Та пресуда мора на једнак начин решити спор према свим јединственим супарничарима, без обзира да ли су вољни или нужни. Овде нема изузетака, какви постоје код немериторног одлучивања према вољним јединственим супарничарима. Основаност, односно неоснованост тужбеног захтева мора се подједнако тичати свих јединствених супарничара. Тужбени захтев може бити или усвојен или одбијен према свима. То важи и за његово делимично усвајање или одбијање.

Делимична пресуда се не може донети према појединим супарничарима (44). Али, може према свима у истој сразмери. Исто

(43) L. Rosenberg, *op. cit.*, стр. 445.

(44) Б. Познић, *op. cit.*, стр. 342; З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 122 и 123; М. Јанковић и др., *op. cit.*, стр. 269.

правило важи и за међупресуду. И оне, дакле, морају бити јединствене. Одредба члана 201. ЗПП инсистира на једнаком решавању спора, али не и на доношењу једне пресуде (45).

3) *Конкуренција пресуде на основу признања и пресуде због изостајка* — Како суд треба да поступи кад један супарничар призна тужбени захтев а други пропусти рочиште и створи услове за доношење пресуде због изостајка? На ово питање дају се различити одговори. Према једном схватању, треба донети јединствену пресуду због изостајка, јер је изостајак с рочишта повољнији од признања захтева (46). Према другом схватању, треба донети јединствену пресуду на основу признања, којој пасивно држање другог не смета (47). Треће схватање се залаже за функцију неодређеног става, која тражи наставак суђења заказивањем следећег рочишта (48). Четврто схватање налази решење у доношењу пресуде на основу расправљања (49).

Доношење јединствене пресуде због изостајка није могућно, јер присуство супарничара који је захтев признао (не и изјава о признању) делује и на одсутног, тако да контумацију искључује према обојици. Доношење јединствене пресуде на основу признања није могућно, јер је признање захтева диспозитивна парнична радња, па не може бити предузета од стране једног за све, већ сагласно од свих. Идеја неодређеног става, води решењу, али уз извесно прецизирање. Неодређеност става тиче се странака а не суда. Он је одређен према даљем расправљању и доказивању, а то значи и према доношењу јединствене одлуке на основу укупних резултата расправљања. Другим речима, идеја „неодређеног става“ је одређена према доношењу јединствене пресуде на основу расправљања (50).

6. Остала заједничка правила

Остала заједничка правила јединственог супарничарства одnose се на: структуру и употпуњавање супарничарске заједнице,

(45) З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 123.

(46) S. Zuglia, *Грађански парнични процесни закон ФНРЈ*, 1957, стр. 395.

(47) Руп, *Још једном о доношењу пресуде код јединственог супарничарства*, Гласник АКВ, бр. 5/61; Ротварт, *Један проблем у вези јединственог супарничарства*, Гласник АКВ, бр. 3/59; R. Pollak, *op. cit.*, стр. 201; Fasching, *Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen II*, стр. 199.

(48) S. Triva, *op. cit.*, стр. 360; Б. Познић, *op. cit.*, стр. 347; Ж. Анђелић, *op. cit.*, стр. 137.

(49) Маркшевић, *Поводом чланка „Један проблем у вези супарничарства“*, Гласник АПВ, бр. 9/60; L. Rosenberg, *op. cit.*, стр. 447 и 448.

(50) З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 123-126.

литиспенденцију, рачунање и дејства рокова, прекид и мировање поступка, расправљање и чињеничну грађу, правне лекове, правноснажност и процесну индивидуалност супарничара. И она су изведена из правне фикције да се сви јединствени супарничари сматрају као једна парнична странка (члан 201. ЗПП).

1) *Структура и уједињавање суарничарске заједнице* — Процесна заједница јединствених супарничара може бити хомогена и хетерогена.

Хомогену супарничарску заједницу чине само вољни или само нужни јединствени супарничари, што је и уобичајено.

Хетерогену супарничарску заједницу чине и вољни и нужни јединствени супарничари. То није уобичајено, али је могућно. На пример: кад сувласници захтевају предају исте ствари, они су вољни и јединствени супарничари и не морају бити сви тужиоци, али ако је један сувласнички део заједничка имовина стечена у браку, брачни другови у процесној заједници вољних јединствених супарничара имају положај нужних јединствених супарничара, јер се као тужилац не може јавити само један брачни друг (51). На такав случај односи се решење Врховног суда Србије Гж. 853/91 од 10. 07. 1992. године: „Процесна заједница активних јединствених супарничара у овој парници је специфична: за четворо процесних субјеката важе правила јединственог нужног супарничарства а за једног, и то оног одсутног, правила вољног јединственог супарничарства. Према међусобном споразуму давалаца лиценце... прва четири даваоца лиценце остварују лиценцну накнаду... док је пети, одсутни, давалац не остварује (на нули је). Из овог следи да одсутни давалац лиценце не дели са осталим даваоцима лиценце исти правни интерес у односу на постојање, односно раскид лиценцног уговора, тако да може, а и не мора, бити у процесној заједници тужилаца”.

Супарничарска заједница јединствених супарничара може бити потпуна и непотпуна. Непотпуна се, међутим, може употпунити, што је нарочито важно за јединствене нужне супарничаре, којима од тога зависи стварна легитимација.

Супарничарска заједница се употпуњава: приступањем новог тужиоца, проширењем тужбе на новог туженог, спајањем парница, укључивањем нових тужених уместо првобитног и ступањем претходника, sukcesора или умешача у парницу (52). Сваки од ових начина је стриктно прописан и ту не може бити импровизације. Ње, нажалост, има, што и показује случај из решења Врховног суда Србије Гж. 853/91 од 10. 07. 1992. године: „Основни проблем ове парнице је: непотпуност процесне заједнице тужилачке стране,

(51) З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 89.

(52) З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 54-71.

изазвана трајном одсутношћу једног носиоца патента, односно даваоца лиценце. Тужба је овај проблем покушала да реши укључивањем тог процесног субјекта у парницу у својству туженог, што је омогућило да му се одреди привремени заступник, у смислу члана 86. ЗПП. Покушај није био делотворан, јер се један од давалаца лиценце не може наћи изван процесне заједнице, пошто сви заједно чине скупину јединствених активних супарничара. Како се у ту скупину не може вратити док тужба према њему не буде повучена, овај проблем тек треба решити. При том, ваља имати у виду да процесна заједница јединствених супарничара може бити нужна или вољна. У оба случаја спор се мора решити на једнак начин према свим супарничарима. Разлика између нужног и вољног супарничарства је само у томе што је у првом случају заједничка тужба нужна, док у другом није”. Суд, дакле, не може јединственог супарничара премештати из активне у пасивну супарничарску заједницу, како му је воља. Он остаје где га је поставила тужба, односно парнична радња којом је извршено употпуњавање одговарајуће супарничке заједнице. Све остало је ствар материјално-правног односа, односно стварне легитимације.

2) *Литиспенденција* — Чим тужба буде достављена једном од тужених, литиспенденција настаје према свим супарничарима процесне заједнице тужилаца. Од тог тренутка нова тужба против истих тужених не би могла бити поднета. Тужиоци више не би могли изменити месну надлежност суда, нити би без изјашњења тужене стране могли преиначити тужбу.

На туженој страни литиспенденција настаје за сваког туженог посебно, а ако имају заједничког пуномоћника — за све тужене истовремено.

3) *Рачунање и дејство рокова* — Према члану 202. ЗПП, ако рокови за извршење парничне радње за поједине јединствене супарничаре истичу у разно време, ту радњу може предузети сваки супарничар све док ма и за једног од њих рок тече. Рок истиче за све оног дана када је истекао за супарничара према коме је најкасније почео да тече. То значи да супарничар према коме рок тече чува рокове осталих и кад су их они пропустили. Ово правило штити супарничара који се придржава рока, „јер он не сме да трпи штету због држања других” (53). О року за тужбу већ је било речи.

Разлози за повраћај у пређашње стање тичу се само оног на којег се односе, али ако он „врати” рок, враћен је и за оне који су га пропустили. Отуда се усвајање предлога за повраћај у пређашње стање простире на све.

(53) L. Rosenberg, *op. cit.*, стр. 447.

4) *Прекид и мировање њосџујка* — Јединствено супарничарство изискује да сви супарничари имају истоветан положај при прекиду и мировању поступка.

Ако услови за прекид поступка настану макар и за једног супарничара, поступак се прекида према свима (54). Радње предузете за време прекида остају без дејства како према противничкој страни, тако и међу супарничарима. Наставак поступка може тражити сваки супарничар а не само онај код кога су се стекли услови за прекид.

5) *Расправљање и чињенична грађа* — Јединствено супарничарство предпоставља јединствено расправљање и јединствену чињеничну грађу.

Расправљање је јединствено ако се према свима примењују прописи о претходном испитивању тужбе, припремању главне расправе, главној расправи и доказивању.

Недељивост спорног односа захтева да доказивање и чињенична грађа буду јединствени. То није лако обезбедити, пошто јединствени супарничари самостално износе чињенице и нуде доказе. Евентуалне разлике се отклањају правилима о идентификацији спорних чињеница. Неспорна је само она чињеница коју таквом сматрају сви јединствени супарничари. Ако неко признаје а неко оспорава изнету чињеницу, она је спорна јер је оспоравање повољнија радња од признања. Оспоравањем се сматра и неизјашњавање о изнетој чињеници (принцип негативне литисконтестације). Противречне изјаве појединих супарничара оцењују се у склопу укупних резултата поступка (чл. 8. ЗПП). Пошто се доказивање односи на све јединствене супарничаре, јединствена и мора бити оцена изведених доказа. Јединствени супарничари не могу један другом сведочити, јер су субјекти истог материјално-правног односа. Они, дакле, могу бити саслушани само као странке а суд може одлучити да ли ће саслушати све или неке супарничаре (55).

6) *Правни лекови* — Ако неко од јединствених супарничара изјави жалбу или други правни лек сматра се као да су то учинили сви. Један супарничар правним леком отвара вишу инстанцу за све супарничаре, укључујући и оне који су правни лек повукли или су се одрекли његовог подношења (56).

Одлука о правном леку делује према свим супарничарима, дакле, и према оним који жалбу нису поднели.

(54) Б. Познић, *op. cit.*, стр. 347; З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 109; М. Јанковић и др., *op. cit.*, стр. 269. L. Rosenberg, *op. cit.*, стр. 448; G. Neumann, *op. cit.*, стр. 272.

(55) З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 119-121.

(56) З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 127; А. Nikisch, *op. cit.*, стр. 441.

Ако је само један супарничар поднео правни лек, може ли га повући? Постоји схватање да не може, јер се радња подношења протеже на све, па без сагласности свих нема ни повлачења (57). Али, ако би се узело да се изјавом о повлачењу једини подносилац правног лека придружује правном ставу осталих (да се правни лек не поднесе), могло би се разумети и становиште да постоји прећутна сагласност свих за предузимање овакве парничне радње (58). Ипак, пошто сагласност мора бити изричита, први став је прихватљивији, јер неко од супарничара можда није побијао одлуку рачунајући да је правни лек једног довољан за све.

Једнако решавање спора према јединственим супарничарима намеће одређени режим употребе правних лекова и противнику. Он, наиме, правним леком мора обухватити све јединствене супарничаре. Изостави ли једног, правноснажност наступа према свима. Стога, ако га поднесе само према неким супарничарима, правни лек се има одбацити према свима — као недопуштен, јер се другачије не може обезбедити једнак начин решавања спора.

Субјект материјално-правног односа, који би имао положај јединственог супарничара, може поднети правни лек у својству умешача, и кад претходно није био укључен у одговарајућу процену заједници (члан 209. став 2. ЗПП).

7) *Правноснажност пресуде* — Пошто се подношење правног лека од једног јединственог супарничара узима као да су га поднели сви, формална правноснажност пресуде настаје тек кад се ни један супарничар више не може користити жалбом (59). Али, правноснажност не мора на исти начин наступити према свим супарничарима. Могућно је да је неки изазову неподношењем а неки одрицањем од жалбе. Она је, међутим, недељива, и не може се тицати појединих супарничара, него свих или никог.

Материјална правноснажност делује на однос сваког супарничара према противној страни, а не на однос између супарничара, осим код вољног јединственог супарничарства услед проширења правноснажности, када делује и између супарничара (60).

8) *Процесна индивидуалност супарничара* — Фикција да се јединствени супарничари сматрају као једна парнична странка, без које се не може обезбедити једнако решавање спора, не утиче на индивидуалност њиховог парничног субјективитета. Они задржава-

(57) G. Neumann, *op. cit.*, стр. 271.

(58) L. Rosenberg, *op. cit.*, стр. 448.

(59) З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 128; А. Nikisch, *op. cit.*, стр. 441; L. Rosenberg, *op. cit.*, стр. 447 и 448.

(60) Б. Познић, *op. cit.*

ју процесну персоналност и око ње се образују многа процесна правила (61).

Постојање процесних претпоставки, допуштеност и уредност тужбе, испитују се према сваком супарничару посебно (62), о чему је било речи.

Литиспенденција настаје према сваком од јединствених супарничара, ако немају заједничког пуномоћника. Отуда, ако онај коме је тужба достављена прихвати преиначење или проширење тужбе, оно ће деловати и према супарничарима којима првобитна тужба није била уручена. Изјава о неприхватању преиначења или проширења тужбе од стране оних којима је тужба уручена, изазваће иста дејства као да је дата и од оних којима тужба није уручена.

Свако од јединствених супарничара може имати свог пуномоћника. Могућно је да један супарничар заступа другог. Тада у својој парници парничне радње предузима за себе а у парници супарничара кога заступа, у његово име и за његов рачун.

Ако немају заједничког пуномоћника, достављање поднесака и позива врши се сваком јединственом супарничару, посебно. Због тога се рочиште не може одржати, ако позиве нису примили сви.

Сваки јединствени супарничар самостално подноси предлоге, даје поднеске и предузима друге парничне радње.

Диспозитивне парничне радње јединственог супарничара не делују на друге супарничаре. Оне морају бити заједничке.

Предлог за повраћај у пређашње стање тиче се само личности супарничара који износи разлог. (Предузета радња, ако предлог буде усвојен, деловаће, међутим, и на друге.)

Мера одржавања реда у току суђења (опомена, новчана казна, удаљење из суднице) предузимају се с обзиром на личност сваког супарничара.

Јединствени супарничари спосе трошкове поступка сразмерно издацима које су имали. Трошкови оног ко има и оног ко нема адвоката, неће бити једнаки. Трошкове правног лека који није усвојен споси само онај ко га је изјавио. Имовинске прилике супарничара се оцењују појединачно, па је могућно да суд неке ослободи а неке не ослободи обавезе плаћања трошкова поступка.

Процесна индивидуалност супарничара не може се, међутим, испољавати преко мере којом се доводи у питање једнако решавање спора према свим јединственим супарничарима.

(61) З. Ивошевић, *op. cit.*, стр. 128-130.

(62) L. Rosenberg, *op. cit.*, стр. 445; A. Nikisch, *op. cit.*, стр. 404 и 441; A. Blomeyer, *op. cit.*, стр. 618.

Dr Zoran Ivošević
Judge, Supreme Court of Serbia

UNDIVIDED CO-LITIGANT POSITION

Summary

The undivided co-litigant position is fatefully made dependent on the substantive-law relationship, so that a dispute out of such relationship may be settled only in an equal manner regarding all the parties having that capacity in the suit. It, however, may be willing (intended) and necessary. The one intended covers the case of a law-suit community without the need of being joined by all subjects of the contested legal relationship. A necessary co-litigant position is dictated by the need to realize court protection, due to undivisibility of the legal relationship, only after all of its subjects are included in the proceedings.

In both of these forms the disputed legal relationship is single, i.e. undivided, but only in case of the intended (willing one) — it is unique and divisible, while in case of the necessary one — unique and undivisible. In order to achieve an undivided decision, the co-litigants are considered as one single party to the proceedings, so that every one of them is entitled to take useful, but not harmful acts. However, every one of them keeps his (her) procedural individuality.

Key words: *Capacity of a co-litigant. — Legal relationship. — Procedural individuality.*

dr Zoran Ivošević
juge de la Cour suprême de Serbie

LE LITISCONSORTIUM UNIQUE

Résumé

Le litisconsortium unique est une conséquence irrémédiable d'un rapport matériel et juridique, de sorte que tout litige relevant d'un tel rapport ne peut être résolu que d'une même façon pour tous les litisconsorts. Il peut, cependant, être volontaire ou nécessaire. Il est volontaire lorsqu'il n'est pas indispensable que tous les titulaires du rapport de droit litigieux rentrent dans la communauté processuelle. Il est nécessaire au cas où la protection judiciaire, en raison de l'indivisibilité absolue du rapport de droit, ne peut être

réalisée que si la communauté processuelle englobe tous les sujets du rapport de droit. Dans les deux cas le rapport de droit litigieux est unique, si ce n'est que dans le premier il est unique et divisible alors que dans le second il est unique et indivisible. Pour que la décision unique puisse être prise, les litisconsorts sont considérés comme constituant une partie en litige, de sorte que chacun d'eux peut entreprendre des actions utiles et aucun des actions dommageables. Toutefois, chacun d'eux garde son individualité processuelle.

Mots clés: *Litisconsortium unique.* — *Litisconsortium unique volontaire.* — *Litisconsortium unique nécessaire.*